

Verslag Studiereis KAE naar Stockholm – 23 t/m 27 april 2025

Met 18 enthousiaste KAE'ers zijn we woensdagmorgen 23 april met de KLM naar Stockholm gevlogen. Ada Vermeer en Erik Dirksen hadden een mooi studieprogramma opgesteld in overleg met KAE-lid Gijsbert van Liempt die al jaren in Zweden woont en Stockholm goed kent. Ada en Erik vormden de reisleiding en zorgden dat we vanaf het vliegveld de trein naar Stockholm Centraal konden nemen. Op het station werden we opgewacht door Gijsbert. Hij werd de komende dagen onze steun en toeverlaat, en loodste ons vlekkeloos door de stad en omgeving – zonder dat we een plattegrond nodig hadden. Gijsbert had voor iedereen al OV-passen aangeschaft, die we na opladen de hele reis konden gebruiken.

Rond 12.00 uur konden we onze bagage achterlaten bij het Clarion Hotel. Vervolgens lunchten we bij Ringen Foodcourt in Skanstull.

Om 14.00 uur werden we ontvangen bij Handelsbanken door Jenny Haglund Sahlin. We kregen daar een lezing van Christina Nyman, Chief Economist van de bank. Zij schetste hoe Handelsbanken aankijkt tegen de huidige economische situatie. Handelsbanken werd opgericht in 1871 en heeft vestigingen in Zweden, Noorwegen, Nederland en het Verenigd Koninkrijk. Er werken bijna 12.000 mensen, waarvan ruim 40% buiten Zweden. Elke vestiging heeft, binnen kaders, volledige verantwoordelijkheid en beslissingsbevoegdheid op de lokale markt. Christina Neyman lichtte toe hoe Handelsbanken de macro-economische ontwikkelingen voor de komende periode inschat. Het scenario dat men begin dit jaar opstelde, werd na 1 april volledig herzien vanwege de handelsmaatregelen van president Trump. In januari ging men nog uit van verder herstel van de Zweedse economie (die in 2023 kromp), dankzij stijgend consumentenvertrouwen en hogere bestedingen. De beleidsrente van de centrale bank kon in dat scenario op 2,25% blijven.

In het herziene scenario hebben Trumps maatregelen economische gevolgen: grotere onzekerheid bij consumenten, verwacht banenverlies en oplopende inflatie. De wereldeconomie zou tot maximaal 2% kunnen krimpen. De VS en China worden het zwaarst getroffen – met inflatie, krimp en stijgende werkloosheid (stagflatie). Ook andere landen kunnen geraakt worden door een negatieve vraagschok. Handelsbanken verwacht dat centrale banken zullen ingrijpen bij een verslechterende economie, onder andere door beleidsrentes te verlagen.

Voor Zweden betekenen Trumps maatregelen dat het economische herstel zal vertragen, al is de afhankelijkheid van de VS en China beperkt. De afhankelijkheid van de EU daarentegen is aanzienlijk. Positief is dat de Zweedse Riksbank nog beleidsruimte heeft om de rente te verlagen en daarmee onder meer de huizenmarkt te stimuleren. De Zweedse kroon zal vermoedelijk niet zwakker worden t.o.v. andere valuta. Hoewel de

consumentenbestedingen iets zullen achterblijven ten opzichte van eerdere verwachtingen, verwacht Handelsbanken toch een herstellende Zweedse economie.

Erik bedankte Christina Nyman en Handelsbanken hartelijk voor de ontvangst. Ter gelegenheid van het 750-jarig bestaan van Amsterdam werd een boek over de geschiedenis van de stad cadeau gedaan – en natuurlijk een blikje stroopwafels.

's Avonds leidde Gijsbert ons naar restaurant Malmgrenska Krogen, waar we in een gezellige sfeer dineerden. De hoge prijzen van alcohol in Zweden zorgden ervoor dat het niet al te uitbundig werd.

Donderdag 24 april

We bezochten het Zweedse Instituut voor Europese Beleidsstudies (SIEPS), waar we een boeiende lezing kregen van Harry Flam, emeritus hoogleraar internationale economie en senior adviseur bij SIEPS.

Hij ging in op de positie van de Zweedse economie. Die vertegenwoordigt ongeveer 1% van de wereldeconomie, vergelijkbaar met Nederland. De arbeidsproductiviteit (output per uur) ligt met 90 USD iets hoger dan in Nederland. De overheidsschuld is relatief laag: 30% van het BBP, tegenover 42% in Nederland. De arbeidsmarkt in Nederland is sterker, met 4% werkloosheid tegenover 9% in Zweden. Vooral mensen die in het buitenland zijn geboren, hebben in Zweden moeite om werk te vinden. Zweedse export (goederen en diensten) gaat voor 60% naar de EU, en in totaal 75% naar Europa. Belangrijke exportproducten zijn: machines (43%), hout/papier (10%), mineralen (10%) en chemicaliën (16%).

Ook het Zweedse standpunt ten aanzien van toetreding tot de euro kwam aan bod. Slechts 30% van de bevolking is voor toetreding, 50% is tegen en 20% heeft geen mening. Volgens Harry Flam is toetreding niet gunstig voor de economische groei en het inkomen per capita. De Zweedse economie ontwikkelde zich de afgelopen jaren namelijk beter dan de EU-gemiddelden. Bij toetreding zou Zweden bovendien het eigen monetaire beleid moeten opgeven. Wel is veel regelgeving al volledig afgestemd op de EU om de export te vergemakkelijken. Op de vraag of inkomensongelijkheid een onderwerp van zorg is in Zweden antwoordde Flam bevestigend.

Erik bedankte Harry Flam voor zijn inspirerende lezing. Ook hier werd het Amsterdam-boek en een blikje stroopwafels overhandigd.

's Middags bezochten we het beeldenmuseum Millesgården. Dankzij Gijsberts organisatie reisden we per busboot – met prachtig uitzicht op de skyline van Stockholm. De grote gebouwen verraden de grootsheid die ook in de Zweden zit. Het museum was zeer de moeite waard. Vooral de beeldentuin maakte indruk: gelegen op een heuvel, omringd door een mooie tuin met bomen, en met sculpturen in klassieke stijl geïnspireerd op de Griekse en Romeinse oudheid.

's Avonds dineerden we in Grieks restaurant Greken på Hörnet.

Vrijdag 25 april

Van 10.00 tot 15.00 uur bezochten we SCANIA in Södertälje, wereldwijd producent van transportoplossingen (trucks, bussen en motoren voor industrie en scheepvaart).

Scania heeft productielocaties in Europa, Azië en Latijns-Amerika, en is actief in meer dan 100 landen. Wereldwijd werken er 58.000 mensen, waarvan 5.200 in Nederland. In Zwolle wordt 60% van de EU-productie geassembleerd. In 2024 bedroeg de omzet 21 miljard euro, met een nettowinst van 3 miljard.

We werden gastvrij ontvangen en rondgeleid in het Scania Museum door Bernd en zijn collega. Zij vertelden over de bedrijfswaarden: continu verbeteren, perfect afleveren en vraag gestuurde waarde-creatie. Binnen vier maanden na bestelling kan een custommade truck worden geleverd.

Naast veiligheid, kwaliteit en kostenbeheersing wordt duurzaamheid in productie en gebruik steeds belangrijker. Op het gebied van duurzaamheid en prestaties behaalt Scania bij vergelijkend onderzoek vaak de eerste plaats.

Er werd ook aandacht besteed aan de elektrificatie van trucks. We kregen een accupakket te zien dat op klantvraag wordt ingebouwd. Regionale vrachtwagens worden uitgerust met batterijen tot 624 kWh, goed voor circa 400 km actieradius.

Na een uitstekende tweegangslunch bezochten we onder begeleiding de *Chassis Assembly Hall*. Daar zagen we hoe elk werkstation in ongeveer 9 minuten een component oplevert voor het volgende station – in totaal circa 30 stations. Twee keer per week wordt de productielijn stilgelegd voor overleg tussen medewerkers over verbeteringen, die ze kunnen aandragen bij het management.

Erik bedankte de rondleiders hartelijk. Ook zij kregen het stroopwafelpakket.

Zaterdag 26 april

Deze dag was ter vrije besteding. Iedereen kon op eigen gelegenheid Stockholm verder verkennen: het opgegraven schip *de Vasa*, het ABBA-museum, het Koninklijk Paleis of de oude stad (Gamla Stan). Omdat het Koningsdag was, bezochten we de Hollandse Club in het gebouw van de Nederlandse ambassade. Iedereen had iets oranjes aangetrokken. Het was een feestelijke bijeenkomst, met veel jonge Nederlanders met wie we spraken over studeren en wonen in Zweden.

Zondag 27 april

We hadden nog wat extra tijd om Stockholm beter te leren kennen. Om 17.30 uur vlogen we terug naar Nederland. Het was een zeer geslaagde en leerzame studiereis, fantastisch georganiseerd door Ada Vermeer-Janse, Erik Dirksen en Gijsbert van Liempt. Niet te vergeten: het was ook een erg gezellige groep. Iedereen kijkt al uit naar de volgende studiereis van de KAE.

Frank van den Tempel (voormalig hoofdredacteur Rostra)

29 april 2025